

MÜNƏVVƏR CAVAD qızı QASIMOVANIN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ.

2009-cu ildə Respublikamızın görkəmli oftalmoloqu, t.e.d. **Münəvvər xanım Cavad qızı Qasimovanın** anadan olduğunun 85-illiyi tamam olur.

Tibb elmləri doktoru Münəvvər xanım Qasimova 1924-cü ildə Azərbaycan ziyalıları ailəsində dünyaya göz açmışdır. 1946-cı ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutunu bitirdikdən sonra o, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya institutunda həkim-oftalmoloq vəzifəsində öz əmək fəaliyyətini başlamışdır və ilk addımlarından oftalmologiyanın müxtəlif sahələrinə maraq göstərmişdir. Böyük zəhmətkeşliklə klinik işinə yanaşaraq, həmin illərdə Münəvvər xanım elmi axtarırlarını dəlib keçən keratoplastika cərrahi əməliyyat zamanı köçürülən buynuz qişanın patomorfoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsində cəmləşdirmişdir. Bu böyük işin nəticəsi 1957-ci ildə müdafiə edilmiş «Патологические изменения роговичной ткани хозяина и трансплантата после частичной сквозной кератопластики» namizədlik dissertasiyası olmuşdur. Bu işində o, buynuz qişanın sinir liflərindən asılı olan regenerasiya prosesinə xəstənin sinir sisteminin və ümumi vəziyyətinin təsirini, keratoplastikanın bioloji nəticələri üçün neyrotrofik amilin əhəmiyyətini, buynuz qişanın neyroreseptor aparatının mərkəzi sinir sistemi ilə əlaqəsini sübut etmişdir. Həmin ildə Münəvvər xanım Oftalmologiya institutunun qlaukoma şöbəsinin rəhbəri vəzifəsinə təyin edilmişdir və bu vəzifədə qlaukomanın etiologiyası, patogenezi, diaqnostikası və müalicəsi problemləri ilə yaxından məşğul olaraq, ömrünün sonuna kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Münəvvər xanımın bu istiqamətdə aparılan fəaliyyəti dərin nəzəri məzmunu və böyük klinik əhəmiyyətə malikdir. Qlaukomanın müxtəlif formaları zamanı qlaukomatoz prosesin incəliklərini öyrənərək, müalicəsinin bu və ya digər üsullarının təcrübədə effektivliyini aşkar edərək, Münəvvər xanım gözün bu ağır xəstəliyinin respublikada yayılmasının əhəmiyyətini çox gözəl dərk edirdi və bu təhlükəli xəstəliyə korluğun, zəifgörmənin və əlilliyin əsas səbəblərindən biri kimi baxmağa çağırırdı. Əsas diqqətini o, inkişaf etmiş neft-kimyəvi sənayesinə malik olan Azərbaycan Respublikasında daha tez rast gəlinən toksik qlaukomaya yönəltmişdir və nəticədə, 1972-ci ildə böyük klinik-eksperimental və histokimyəvi tədqiqatlar əsasında «Материалы клинико-экспериментальных, гистоморфологических и некоторых гистохимических исследований при нарушении регуляции офтальмотонуса токсической этиологии» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir. Dissertasiyada neft-kimyəvi sənayesi işçilərinin görmə orqanına furfurool, tetraetilqurğuşun və onların törəmələri ilə uzunmüddətli kontaktın toksik təsiri qətiliklə sübut edilmişdir və göstərilmişdir ki, sinir sisteminin xüsusi həssaslığı şəraitində belə kontakt gənc, 35-40 yaşlı insanlarda qlaukomanın inkişafına gətirə bilər, çünki bu zaman gözün uveal qişa damarlarının qanlı dolğunluğu və piqmentsiz siliar epitelinin hüceyrələrinin kəskin böyüməsi fonunda, gözün ön kamerası bucağının toxumasının kəskin ödemli, trabekulanın endotelial hüceyrələrinin proliferasiyası hesabına trabekularası dəliklərin daralması nəticəsində gözün filtrasiya yollarında gözdaxili mayenin axıb getməsinin pozulmaları əmələ gəlir.

M.C.Qasimovanın rəhbərliyi altında şöbədə uveal qlaukomanın və qlaukomosiklitik krizin immunoloji, morfoloji, hidro- hemodinamik və qonioskopik xüsusiyyətləri müqayisədə öyrənilmişdir, uveal qlaukomanın lazer müalicəsi respublikada ilk dəfə olaraq tətbiq edilmişdir, toksik qlaukomanın yayılmasına qarşı sanitar-gigiyenik tədbirlər sistemi işlənmişdir. Münəvvər xanımın çoxtərəfli elmi işinin nəticələri 160-dan artıq elmi əsərlərində öz əksini tapmışdır.

Oftalmologiya sahəsində geniş erudisiya, qeyri-adi çalışqanlıq, ona xas olan xüsusi müəllimlik, elmi kəşfiyyətçilik və təşkilatçılıq istedadı, biliklərinin yayılmasında şəxsi marağı Münəvvər xanıma respublikada yüksəkixtisaslı oftalmoloq-qlaukomatoloq mütəxəssislərinin məktəbini yaratmağa imkan vermişdir, bu sırada S.H.Babayeva, S.C.Axundova, N.Ə.Əlixanova, D.C.Məmmədova, E.Ə.Bağırılı, F.Ə.Qədimova, E.M.Qasimov, E.Ə.Məmmədov, A.C.Əhmədova kimi gözəl mütəxəssislərin adlarını çəkmək olar. Münəvvər xanımın rəhbərliyi altında bir çox namizədlik dissertasiyalar müdafiə edilmişdir.

Gözəl alim, yüksəkixtisaslı klinisist, məharətli diaqnost və oftalmocərrah olaraq, Münəvvər xanım böyük praktik işi də aparırdı, qlaukomaya məruz qalan pasiyentlərin görməsinin qoruyub saxlanması yolunda qlaukomanın terapiyası və cərrahiyyəsinin bütün imkanlarından istifadə etmişdir.

Fəal yaradıcılıq, elmi-pedaqoji və təşkilati işin, özünə və işçilərinə qarşı xüsusi tələbkarlıqla yanaşmasının nəticəsində qlaukoma şöbəsi institutda nümunəvi bir bölməyə çevrilmişdir.

Münəvvər xanımın xidmətləri hökumət tərəfindən layiqincə qiymətləndirilmişdir, o, bir neçə medal və Fəxri fərmanlarla təltif edilmişdir.

Münəvvər xanımın gözəl siması həmkarlarının və tələbələrinin, əllərindən şəfa tapmış pasiyentlərin, onunla təmasda olmuş bütün insanların xatirəsində saf qalacaqdır.